

З МИНУЛОГО В СЬОГОДЕННЯ

Маріанна МОВНА

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2473-6998>

кандидатка історичних наук, в. о. завідувача відділу
наукової бібліографії,

Львівська національна наукова бібліотека України
ім. В. Стефаника

Національної академії наук України,
вул. Стефаника, 2 79000, м. Львів, Україна,

e-mail: marianna@ukr.net

**Стежками предків: Сяніцький повіт:
путівник. Авт. текстів: О. Свідзинська,
Т. Радь, І. Патриляк, А. Тронь, О. Соляр,
М. Скоп. Львів, 2021. 296 с.: іл.**

Друга публікація¹ авторської групи в рамках проєкту «Стежками предків» громадської організації «Вирій» за підтримки Українського культурного фонду (УКФ) присвячена фіксації збереженої української культурної спадщини Сяніцького повіту Підкарпатського воєводства Польщі. Внаслідок Другої світової війни з українських етнічних земель вздовж сучасного польсько-українського кордону було депортовано близько 700 тисяч українців, з них 11582 чоловік із Сяніцького повіту². Тому закономірно, що сьогодні його територія заселена здебільшого поляками і лише нечисленні автохтони продовжують у міру сил і можливостей зберігати давні традиції.

Проєкт, спрямований на популяризацію українських культурних пам'яток Сяніччини, що зараз перебуває в межах Польщі, має на меті у популярному викладі інформувати про них українських читачів, спонукаючи їх планувати майбутні екскурсійні виїзди у містя, що їх варто відвідати.

У центрі уваги путівника довідникового типу — українська матеріальна культурна спадщина Лемківщини в межах Сяніцького повіту, історичні віхи життя Сяніччини, особливості культури цього краю, а передусім її сучасна українська візія, побачена під час культурологічної експедиції цією територією. Експедицією охоплено 110 сіл і містечок у складі семи гмін Сяніцького повіту Підкарпатського воєводства, а саме: Сянік (м. Сянік, сс. Вільхівці, Дубрівка Руська і Польська, Чертіж, Заболотці, Костарівці, Юрівці, Согорів Долішній і Горішній, Пакошівка, Ялин, Терепча, Межибрід, Мриголод, Тирява Сільна, Гломча, Лодина, Добра, Прусик, Сянічок, Сторожі Великі і Малі, Залуж, Війське, Биківці; *не збереглися* — Лішня, Фаліївка, Рачкова, Марківці, Андрушківці, Писарівці, Половці, Дубна, Небещани, Страхотина), Тирява Волоська (м. Тирява Волоська, сс. Годучків, Семушова, Розпуття, Ракова, Креців і Воля Крецівська, Ляхава), Заршин (м. Заршин, сс. Новосільці, Пельня, Одрехова; *не збереглися* — Бажанівка, Довге, Ячмир), Босько (сс. Босько, Мимонь, Поруби), Буківсько (сс. Буківсько, Волиця, Ратнавиця, Збоїська, Бельхівка, Дудинці, Нагоряни, Воля Сенькова, Токарня, Воля Петрова, Полонна, Карликів, Прибишів, Кам'яне;

¹ Перша публікація присвячена Любачівському повіту. Див.: *Народознавчі зошити*. 2020. № 5. С. 1234—1235.

² Misilo E. *Akcja «Wista»: dokumenty*. Warszawa, 1993. S. 419.

не збереглися — Побідно, Новотанець, Надоляни), Загір'я (м. Загір'я, сс. Долина, Заслав'є, Великополе, Загутинь, Тернава Горішня і Долішня, Морохів, Завадка Морохівська, Мокре, Чашин, Березовець, Вільхова, Лукове, Середнє Велике, Хотинь, Кальниця, Суковате, Кам'янки, Пораж), Команча (сс. Команча, Вислік Великий, Чистогорб, Довжиця, Радошиці, Ославиця, Лупків, Зубенське, Смільник, Воля Мигова, Щербанівка, Манів, Бальниця, Прелуки, Душатин, Миків, Репедь, Явірник, Туринське, Щавне, Куляшне, Височани).

Путівниковий виклад побудовано за вже апробованою у попередньому виданні стандартною схемою, а його повнота залежить від наявності більш чи менш вичерпного джерельного матеріалу (шематизми, статистика депортацій, евакуаційні листи, протоколи виконавців акції «Вісла», шкільна документація, архівні фотоматеріали тощо): назва населеного пункту в декількох варіантах (українська та офіційна польська); інформація про заснування поселення та коротка історична довідка ХІХ—ХХ століть; характеристика населення зі статистичними даними станом на 1785 і 1939 роки із зазначенням демографічних втрат; церкви, цвинтарі, придорожні каплиці; освіта і громадське життя як чинники національної самосвідомості.

Особливу увагу віділено неіснуючим селам, у яких учасники експедиції натрапили на поодинокі хрести, надгробки на цвинтарях, місця колишньої локалізації церков. У численних випадках простежено долю та нинішнє місцезнаходження культурних та сакральних пам'яток обстежених місцевостей, наприклад фондової збірки музею «Лемківщина» у Сяніці, що перейшла у власність міського історичного музею, частина ікон та богослужбового начиння з церков у Вільхівцях, Костарівцях, Гломчі, Добрах, Новосільцях, Токарні, Волі Петровій, Карликові, що зберігаються в історичному музеї Сяніка, рукописного «Службника» ХVІ ст. з церкви св. Симеона Стовпника із с. Костарівці, що нині перебуває в Національній бібліотеці Польщі у Варшаві, ікона «Розп'яття» з с. Тирява Сільна та частина ікон із сіл Биківці, Розпуття, Ракова, Нагоряни, що потрапили до колекції музею народної архітектури у Сяніці, а «Введення в храм Пресвятої Богородиці» з с. Добра і «Богородиця з дитям» із с. Війське — Національного музею у

Львові ім. А. Шептицького. З визначніших українських сакральних пам'яток донині збереглися дві церкви, збудовані за проектом архітектора В. Нагірного — у селах Новосільці (1894—1895) і Тирява Волоська (1900).

Основний текст путівника деталізують та увиразнюють два різноаспектні авторські блоки: «Сяніччина: історія, спадщина, традиції» (Т. Радь — «Вислицько-Команецька республіка у 1918—1919 роках», «Депортація українців із Сяніцького повіту у 1944—1947 роках», І. Патриляк — «Український визвольний рух у Сяніцькому повіті у 1942—1947 роках», О. Свідзинська, М. Скоп — «Дерев'яне сакральне будівництво українців», О. Соляр — «Великодні звичаї у Сяніцькому повіті», А. Тронь — «Громадське життя українців на Сяніччині під час Другої світової війни») та «Постаті Сяніччини» (Й. Коциловський, Д. Блажейовський, М. Мізерний, Л. Гець, Т. Старак, А. Рибіцький, К. Патриляк, О. Дубець, П. Шпилька, Ф. Ковковський). Окремо подано довідкову інформацію для користувачів видання — охочих помандрувати Сяніцьким повітом (координати влади та українського консульства, адреси сервісів, перелік туристичних маршрутів).

Зміст аналізованого видання доповнюють численні ілюстрації: архівні чорно-білі фото та сучасні кольорові світлини збережених історичних пам'яток.

У ньому перший за всю історію незалежної України мандрівницький та історичний наратив частиною українських етнічних земель у складі Польщі (Любачівщина) продовжено й охоплено наступний терен — Сянїччину. Актуальним завданням на майбутнє буде розширити видавничий проєкт на інші

частини українських етнічних земель, що замешкували наші предки, й тим самим привернути увагу громадськості до проблеми збереження української культурної спадщини на польсько-українському пограниччі, всіляко її популяризуючи і заохочуючи до «відкриття» сучасниками.